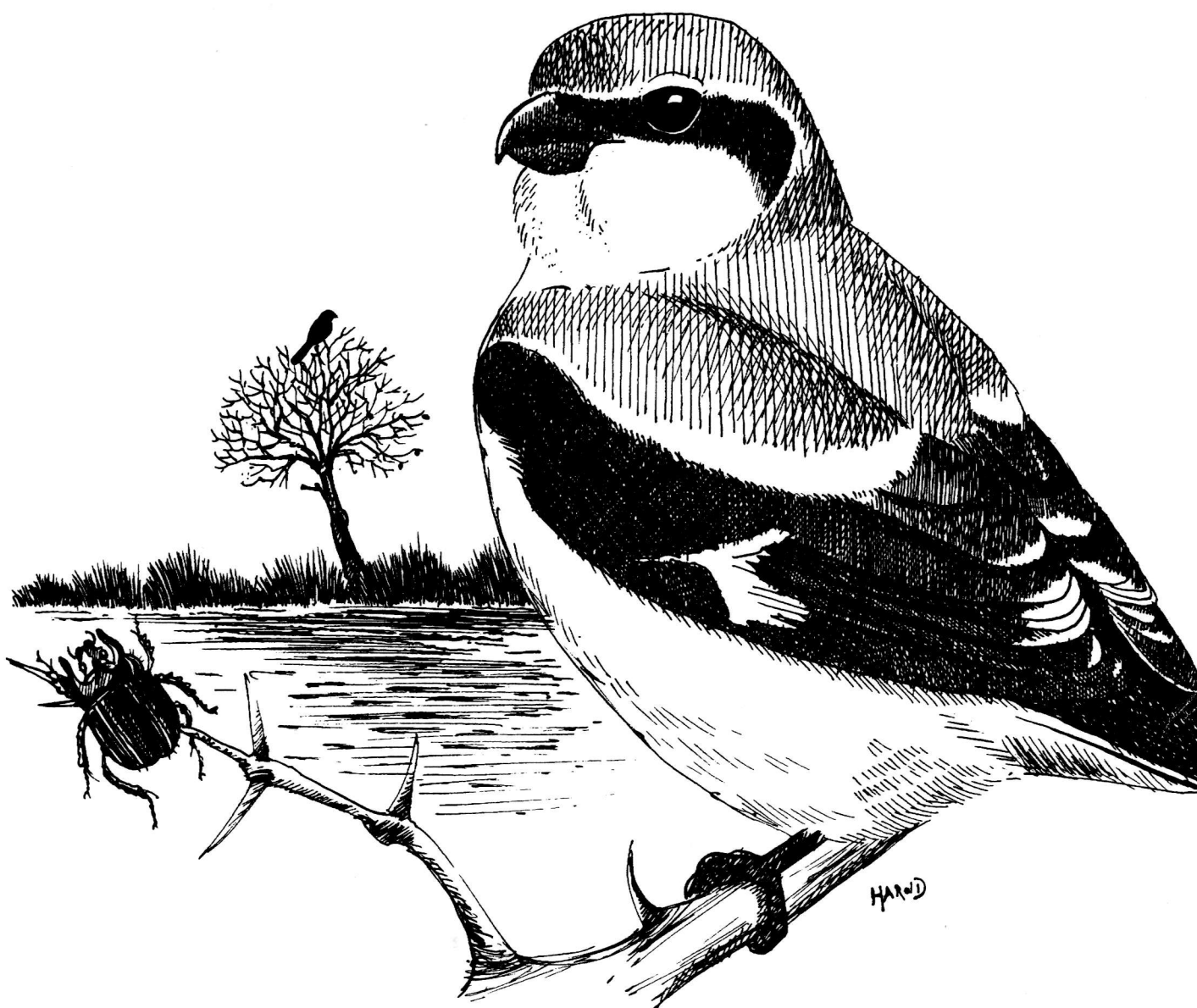

Blauwe Klauwier

Periodiek van Vogelwerkgroep de Kempen jaargang 28 nr. 1

DE BLAUWE KLAUWIER is een uitgave van VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN".

DE REDACTIE bestaat uit: Jan Wouters.

Het redactie-adres is: De Braken 11

5541 AC Reusel

tel. 0497-642391

e-mail: janenmargo@chello.nl

VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN" beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de, in het wild levende, vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin, voorlichting, educatie en beheerswerkzaamheden.

LIDMAATSCHAP kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van de Vogelwerkgroep. Het lidmaatschap begint met een proeflidmaatschap van 3 maanden. De contributie bedraagt € 35,- per jaar; studenten en gezinsleden betalen minder.

DONATEURS die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom. Donateurs die €15,- of meer schenken, krijgen een jaar lang de Blauwe Klauwier toegezonden.

BETALING van de contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "contributie Vogelwerkgroep" dan wel "donatie Vogelwerkgroep".

HET POSTADRES van het secretariaat luidt als volgt:

Vogelwerkgroep "De Kempen"

Postbus 386

5500 AJ Veldhoven.

HET *E-MAIL*-ADRES van de vogelwerkgroep luidt:

vwgkempen@hetnet.nl

DE *WEBSITE* van de vogelwerkgroep is te vinden op het volgende INTERNETADRES:

www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen

ARTIKELN UIT DE BLAUWE KLAUWIER MOGEN WORDEN OVERGENOMEN, NA VOORAF VERKREGEN SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE REDACTIE, ONDER VERMELDING VAN DE BRON.

De Huiszwaluw in de Kempen in 2001

WIM DEEBEN

Met het vertrek van Willem Veenhuizen uit onze regio verdween ook een zeer gedreven vogelaar. In de jaren tachtig en negentig zette hij een mooi systeem op voor het registreren van de Huiszwaluwen in ons werkgebied. Omdat ik het jammer zou vinden als er aan deze reeks een einde kwam, heb ik erin toegestemd om zijn werk voort te zetten.

Tabel 1: Overzicht van getelde Huiszwaluwnesten sinds 1984.

Plaats / Jaar	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01
Aalst	0	--	--	--	--	--	--	1	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Acht	--	6	8	11	11	16	9	12	10	--	17	19	26	26	27	--	--	--
Bergeijk	--	8	6	--	6	7	6	3	7	8	8	7	4	4	1	--	--	--
Bladel	--	39	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Breugel	24	20	9	9	12	13	12	5	9	3	2	2	1	1	1	--	--	1
Budel	--	--	--	--	31	31	22	20	14	6	5	2	16	11	7	--	--	--
Budel Dorplein	--	--	--	--	30	25	25	26	26	23	12	10	--	--	13	--	--	--
Budel Schoot	--	--	--	--	10	7	12	3	6	2	2	1	--	--	--	--	--	--
Casteren	27	--	--	--	6	12	--	--	--	14	--	--	--	--	--	--	--	--
Duizel	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	--	--	--	--	--	--
Eindhoven	97	82	53	42	29	31	25	29	30	23	18	17	24	20	21	--	--	3
Geldrop	77	32	36	40	44	49	56	39	32	16	19	24	17	20	16	14	--	8
Hapert	33	13	14	13	21	17	17	11	10	--	12	6	--	--	--	--	--	--
Heeze	1	8	15	18	21	13	10	4	8	4	14	16	13	8	14	20	25	18
Hoogeloon	37	33	--	--	--	--	--	--	--	7	--	--	--	--	--	--	--	--
Knegsel	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	4	2	--	--	--	--	--	--
Leende	34	23	--	5	4	3	11	6	6	8	9	6	5	6	2	0	0	0
Leenderstrip	--	--	--	--	--	--	--	--	--	45	35	32	33	32	53	--	--	--
Luyksgestel	37	21	19	--	24	22	25	22	19	23	18	18	8	9	10	--	--	--
Maarheeze	--	--	--	--	2	45	51	42	36	33	31	--	--	33	--	--	--	--
Nuenen	73	43	38	21	19	--	--	16	12	18	18	12	--	--	--	--	--	--
Oerle	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	--	--	--	--	--	--	--
Reusel	68	46	--	--	44	49	49	28	27	15	16	17	11	3	3	2	2	0
Riethoven	--	8	2	--	3	0	--	0	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Schadewijk	--	--	0	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Soerendonk	--	--	--	--	34	39	27	26	27	19	19	--	--	11	--	--	--	--
Son	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	0	0	0	--	--	--	--	--
Steensel	21	26	26	27	32	30	30	27	19	19	6	3	9	8	5	--	--	--
Sterksel	--	--	--	--	--	--	--	--	--	40	48	--	--	--	19	18	21	19
Veldhoven (dorp)	40	21	29	--	21	34	40	33	38	18	21	25	17	25	32	28	33	16
Veldhoven (Boerenbond)	--	--	--	--	1	--	--	--	2	6	9	11	13	6	6	11	18	23
Waalre	40	--	29	--	--	--	33	30	--	25	--	--	--	--	--	--	--	--
Weebosch	23	19	14	--	3	4	7	6	8	9	7	2	2	1	1	--	--	--
Westerhoven	12	10	18	--	22	25	26	22	20	20	17	9	12	8	12	--	--	23
Wintelre	--	--	--	--	0	--	--	--	--	--	8	10	--	--	--	--	--	--
Zandoerle	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	0	--	--	--	--	--	--	--
Totaal:	644	458	316	186	430	472	493	411	366	404	375	251	211	232	243	93	99	111

Overzicht 1984 t/m. 2001

Kijkende naar tabel 1 is het jammer dat de niet ingevulde locaties niet meer geteld worden. Bij deze een oproep aan de leden om de locaties te gaan tellen of door te geven als de kolonies verdwenen zijn, zodat we een overzicht krijgen van de getelde locaties.

Populaties waar de laatste vijf jaren geteld is

Figuur 1 geeft een overzicht van het verloop van het aantal huiszwaluwnesten sinds 1984 in de plaatsen die de laatste vijf jaren wel zijn geteld. Het is jammer dat van enkele locaties de telgegevens van 1999 en 2000 zoek zijn geraakt, maar als we naar de grafiek kijken, is er over het totaal toch een duidelijke achteruitgang te

zien. De resultaten van 2001 in die plaatsen neem ik kort even door.

Breugel: ten opzichte van 1998 met één stabiel gebleven.

Eindhoven: indien alle populaties geteld zijn, is er vanaf 1998 een enorme afname.

Geldrop: afname van t.o.v. 1999 van 6 stuks.

Heeze: afname van 7 stuks.

Leende: voor het derde jaar géén broedgeval.

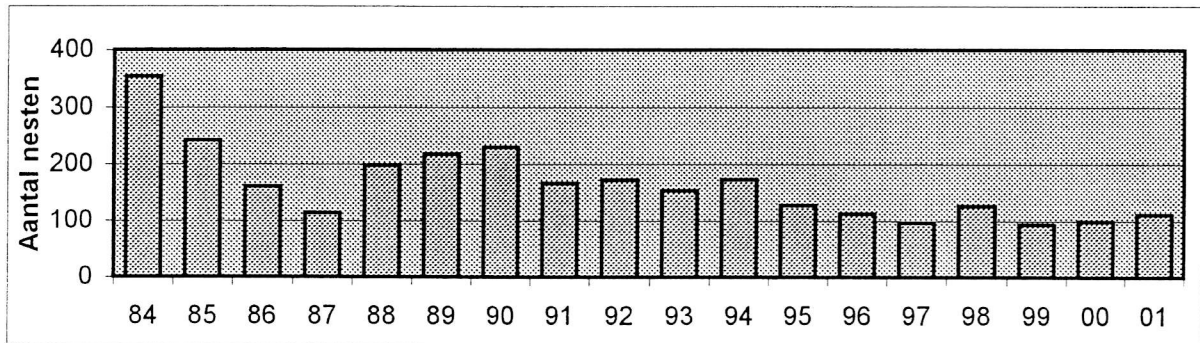
Reusel: voor het eerst geen broedgeval.

Sterksel: afname van 3 stuks.

Veldhoven (de Run): enorme afname van 17 paar, het huis aan de Turfweg is Huiszwaluw onvriendelijk verbouwd!

Veldhoven (Boerenbond): kleine toename van 5 paar, waarschijnlijk een verschuiving van de Turfweg.

Figuur 1: Jaarlijks aantal nesten van de Huiszwaluw in de plaatsen waar ook de laatste vijf jaar is geteld

Nestplaatsen in het buitengebied

Van het buitengebied is geen goed overzicht te maken van de locaties, enerzijds omdat de gegevens van 1999 en 2000 zoek zijn geraakt en anderzijds omdat er niet met regelmaat elk jaar geteld wordt.

Dit geeft een erg verbrossend beeld. Tabel 2 geeft een beeld van de afname van de Huiszwaluw op de getelde plaatsen in het buitengebied.

Tabel 2: Het verloop van het aantal nesten van Huiszwaluwen op enkele getelde plaatsen in het buitengebied.

Plaats	Jaar	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01
Eindhoven boerderij "De Keizer"		15	--	--	--	4	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Nuenen boerderij Collse Hoefstraat		--	7	9	--	2	--	0	0	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Broekhovenseweg bij de Gr. Vlasroot		--	11	8	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Fabrieken KZM Budelco, Dorplein		--	--	--	--	19	26	28	19	25	28	19	12	19	19	20	--	--	--
Achelse Kluis		58	39	53	63	75	83	81	56	46	56	43	--	17	--	--	--	--	--
Aanschotse Beemden Eindhoven		--	--	--	--	--	--	--	--	--	2	4	3	--	5	22	--	--	--

Plaats	Jaar	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01
Riethoven Veldhovensedijk		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	8	--	--	--	--	--	--	--
Leenderstrijp boerderij Paaldijk		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	28	29	11	10	5	--	--	33
De Ruijter van Steveninck kazerne		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	7	--	6	--	--	--
Leende, Valkenwaardseweg		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	8	5	5	1
Sterksel, Ronde Bleek		--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	8	30	25	27
Totaal:		73	57	70	63	100	109	109	75	71	86	102	44	54	34	69	35	30	61

Discussie

In het jaar 2001 is de populatie weer verder achteruit gegaan ten opzichte van 1998. De juiste cijfers van 1999 en 2000 zijn niet weer te geven, wat al eerder is aangegeven, omdat we van deze twee jaargangen de getallen niet compleet hebben.

Gezien de achteruitgang is het toch belangrijk om de locaties te blijven tellen, nu kan het nog!

De aantallen tellers zijn van 13 personen naar 7 personen terug gelopen en daar kunnen we als vogelwerkgroep wel wat aan doen!

Dankwoord

Het team huiszwaluw-tellers werd dit jaar gevormd door de volgende perso-

nen: Guus Nas, Piet Wuijts, Piet van Happen, Roel Winters, Ton Hermans, Jan Wouters en Wim Deeben.

Literatuur

Veenhuizen, W. 1997. De Huiszwaluw (*Delichon urbica*) in de Kempen in 1996. *Blauwe Klauwier* 23(4): 114-116.

Veenhuizen, W. 1998. De Huiszwaluw (*Delichon urbica*) in de Kempen in 1997. *Blauwe Klauwier* 24(2): 27-29.

Veenhuizen, W. 1999. De Huiszwaluw (*Delichon urbica*) in de Kempen in 1998. *Blauwe Klauwier* 25(1): 5-7.

NESTKASTEN KONINGSHOF IN 2001

JAN WOUTERS

Begin januari belde Hans Schrader mij op dat hij een nieuwe bosuilkast had gemaakt, ter vervanging van het exemplaar dat in het broedseizoen van 2000 van ellende naar beneden was gevallen. Op 12 januari hebben we die kast opgehangen op de plaats van de oude. Het is een zeer degelijke nestkast, die door Hans de "Jan Wouters-kast" is gedoopt, gezien de tekst op de binnenkant van het deksel. Daar kunnen de uilen en andere vogels weer enkele jaren mee vooruit.

Op 10 maart hebben we met een ploeg van 7 personen de schoonmaakronde gehouden. Door de zachte winter was het broedseizoen al begonnen, zodat we niet alle kasten meer schoon hoefden te maken.

Zo waren er al drie kasten met legsels van Holenduiven. De Bosuilen hadden zelfs al drie jongen, overigens niet in die nieuwe kast. Op grond van de vleugellengte van de jongen kon berekend worden dat de uilen begin februari met de eileg waren begonnen. In een andere kast

troffen we al drie jonge Eekhoorns aan. Volop lente dus.

We hingen ook nog enkele nieuwe kastjes op ter vervanging van versleten exemplaren. Dat blijft altijd nodig, dus wie wat kastjes wil maken, kan altijd op die manier zijn bijdrage leveren. Er werd zelfs voorgesteld om ieder lid van de vogelwerkgroep een kast te laten leveren, al dan niet zelfgemaakt, om de voorraad weer op peil te brengen.

De echte controles zijn gehouden op 5 en 26 mei en op 16 juni, steeds op de voormiddag. Daarbij was de belangstelling niet zo groot als bij het schoonmaken, maar ik was toch niet alleen.

In de tabel zijn de resultaten over 2001 samengevat. Daarbij zijn broedsels die tijdens de eerste twee controles werden aangetroffen als eerste broedsel beschouwd. Als er bij de tweede controle een broedsel werd aangetroffen en het duidelijk was dat er al een broedsel van dezelfde soort was uitgevloegen dan werd dat

Tabel 1: Resultaten van de nestkastencontroles op Koningshof, Veldhoven, in 2001

<i>Soort</i>	<i>Eerste broedsel</i>	<i>Tweede broedsel</i>	<i>Totaal</i>
Holenduif	4	5	9
Bosuil	1	-	1
Pimpelmees	16	-	16
Koolmees	40	2	42
Kauw	2	-	2
			+ —
	Totaal aantal broedsels		70
	Door wespen bezette kasten		2
	Niet gebruikte kasten		17
			+ —
			89
	Twee keer gebruikte kasten		8
			— —
	Totaal aantal kasten		81

natuurlijk wel als tweede broedsel beschouwd. Net als de nieuwe broedsels tijdens de derde controle.

Het totale resultaat is wat beter dan in 2000 met in totaal 70 broedsels tegen 66 vorig jaar. En dat terwijl het aantal kasten met 6 stuks is teruggelopen. Dat betekent dat de bezettingsgraad flink is toegenomen. Inderdaad waren er maar 17 kasten die helemaal niet zijn gebruikt tegen 26 vorig jaar.

De nieuwe kast van Hans Schrader werd wel gebruikt, maar niet door een Bosuil. Het eerste broedsel erin was van een Kauw, die er 4 jongen in groot bracht. De kast waar de Bosuil dit jaar wel in broedde, werd daarna nog door een Kauw bezet en weer later door een Holenduif. Drie soorten in een kast in een broedseizoen. Dat halen niet alle kasten.

Voor de Koolmees met 40 eerste broedsels is flink toegenomen, vorig jaar waren dat er maar 31. Nu is de soort weer op een niveau wat sinds 1995 niet meer was gehaald. Met ook nog 2 tweede broedsels neemt de Koolmees 60% van het totale aantal broedsels voor zijn rekening.

De Pimpelmees nam weer licht toe, met een paartje meer. Opnieuw een bevestiging dat na een zachte winter de stand toeneemt zoals in het jubileumnummer werd aangetoond (Wouters 2000 a). Met 16 eerste broedsels komt deze mees nu weer op een niveau dat alleen gehaald wordt na een aantal zachte winters.

De Holenduif is met 9 broedsels weer terug op het niveau van enkele jaren geleden, na twee wat mindere jaren. Waar dat aan ligt is me niet duidelijk, maar in voorgaande jaren leken de nesten soms verstoord te zijn. Misschien is er nu weer wat meer rust.

Hoewel het met de Koolmees, Pimpelmees en Holenduif dus voor de wind lijkt te gaan, lag aantal soorten dat in de kasten broedde dit jaar weer eens erg laag. Zo broedden er geen andere

mezesorten. Ook de Bonte Vliegenvanger werd dit jaar weer niet aangetroffen na de drie broedsels in 2000. Deze soort blijft op Koningshof zeer wisselvallig voorkomen. Het lijkt alsof die het gebied als een soort overloop gebruikt. Bij een hoog populatieniveau willen ze ook wel op Koningshof broeden, maar de jongenproductie is blijkbaar te laag om een eigen populatie in stand te houden. Afwachten maar.

Ook andere beesten dan vogels maakten weer gebruik van de kasten. Een eekhoorn gebruikte er een als kraamkamer en in twee kasten probeerden wespen een kolonie te stichten. Dat leidde tot een mooi tafereel toen tijdens de derde ronde Dirk van Dingenen ineens met een vaart van de ladder vloog omdat er een dikke Hoornaar uit het kastje kwam dat hij wilde controleren. Het liep goed af, ze kwamen hem niet achterna. Bij de volgende schoonmaak maar eens kijken of het wat is geworden.

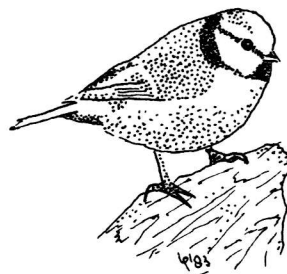
Al met al was het een gemiddeld broedseizoen met wat meer broedsels dan de laatste vier jaar, maar met een magere soortensamenstelling.

Als je eens mee wilt met de schoonmaak of de controles, let dan op het programma van de vogelwerkgroep: schoonmaken in maart, controles in mei en juni. Als je eens wat nestkastjes wilt maken, hou je niet in en begin. Modellen zijn bij mij op te vragen.

Literatuur:

Wouters J. 2000 a. De vogelbevolking van de nestkasten op Koningshof van 1978-2000. De Blauwe Klauwier 26(3): 25-33

Wouters J. 2000 b. Nestkasten Koningshof in 2000. De Blauwe Klauwier 26(4): 10-11.

Nachtzwaluwen van het Leenderbos en de Grootte Heide in 2001

PETER ZOMER

Het resultaat van de jaarlijkse inventarisatie van Nachtzwaluwen was 29 territoria, een hoger resultaat dan de meeste voorgaande jaren. Redenen hiervan liggen vooral in de onderzoeksmethode, er werd een groter gebied onderzocht.

Een belangrijk verschil met voorgaande jaren was dat de Grootte Heide werd meegenomen in de inventarisatie. Door onderzoek van Deuzeman van de SOVON was in 2000 gebleken dat op deze heide veel Nachtzwaluwen voorkomen (Zomer 2000). Omdat enerzijds dit gebied dus veelbelovend was, en het anderzijds bij dezelfde boswachterij hoort en inventarisatie ervan dus een completer beeld voor onze opdrachtgever (SBB Leende) zou opleveren, werd besloten om de Grootte Heide in de tellingen mee te nemen.

Methode

Het gebied Leenderbos en Grootte Heide werd bezocht op acht avonden tussen eind mei en half juli. Het aantal zingende mannetjes werd geteld. Er werd gebruik gemaakt van een recorder. De tellingen werden meestal uitgevoerd door groepen van 2-3 personen. Tweemaal werd geteld in een groep van 5 of meer personen.

Er werd geïnventariseerd op windstille avonden tussen tien uur (vlak voor zonsondergang) en half twaalf. Meestal was de temperatuur iets boven de 20 graden. Op twee avonden regende het. Opvallend was dat de vogels doorgingen met zingen als het motregende en dat ze pas stopten als de zachte regen overging in hardere, aanhoudende regen (dit kwam slechts een keer voor aan het einde van een tocht). Maar tijdens buien bleven de vogels zingen. We bleven dan ook de recorder afdraaien als het zacht of tijdelijk regende.

We reden telkens met de auto een eind het gebied in, naar een plek die we vantevoren op de kaart hadden geselecteerd, ergens in het noordelijke deel van het bos (rond de Galberg), in het middendeel (rond Laagveld en Hoefven) of in het zuidelijke deel (tegen de Grootte Heide aan). We maakten dan een wandeling met de recorder en speelden de band om de 250 meter af; soms deden we dit vaker als we veel territoria in een klein gebied verwachtten.

De jaarlijkse *grote* telling door leden van de VWG vond dit jaar, evenals het jaar ervoor niet plaats.

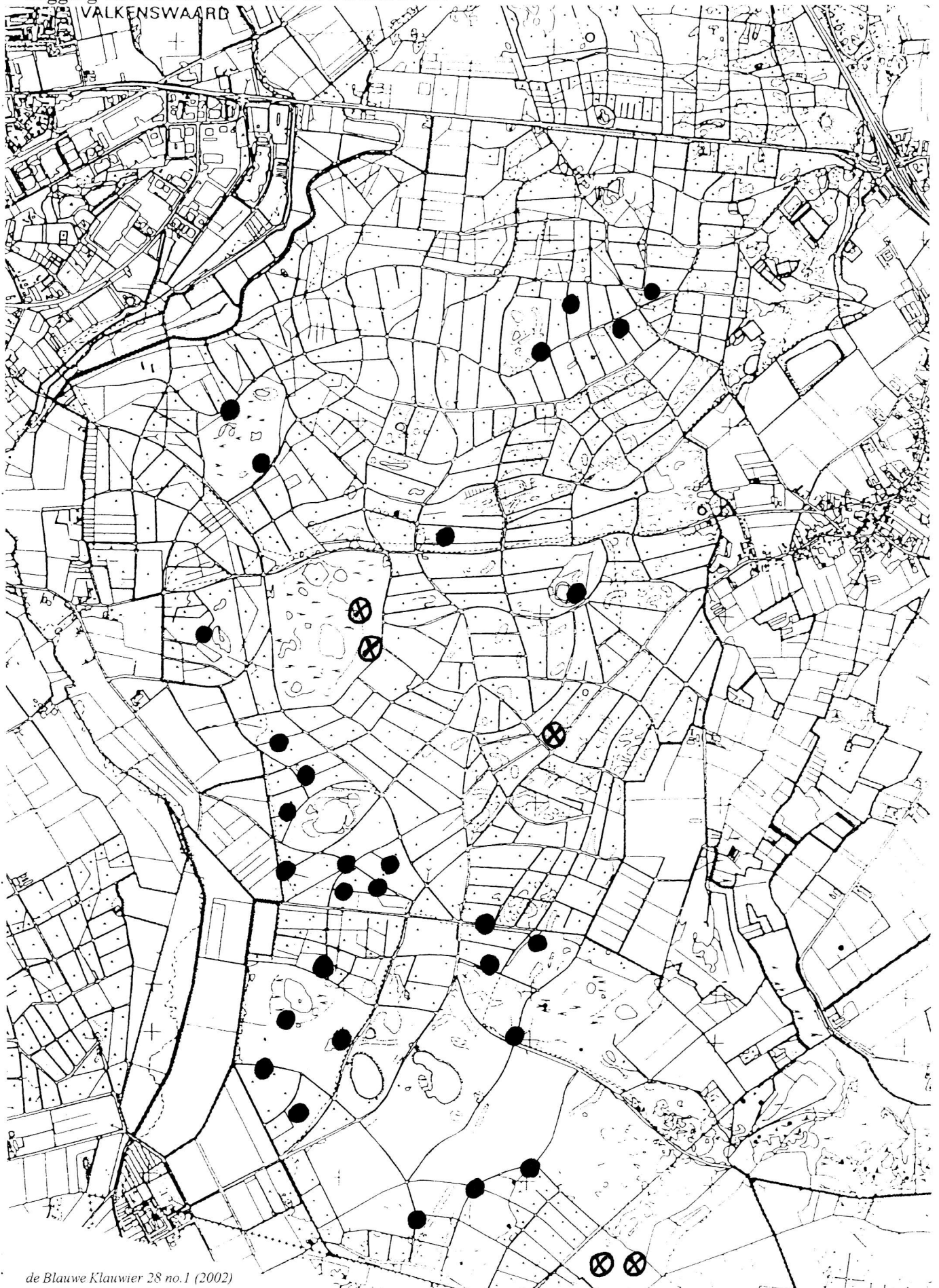
Resultaten

De tellingen leverden na clustering van de telgegevens het volgende resultaat (zie kaart):

- gebied rond de Galberg 4 territoria
- in de omgeving van het Klein Hasselsven 2 territoria
- rond het Laagveld ook 2 territoria
- bij het Hoefven 1 territorium
- rond het Dorven 4 territoria
- zuidelijk deel van het Bos grenzend aan de Grootte Heide 8 territoria
- op en ten zuiden van de Grootte Heide 8 territoria.

Het totale aantal territoria bedroeg daarmee voor het gehele gebied 29. Ter vergelijking: in 2000 bedroeg het aantal gevonden territoria in totaal 14-16 (in het vergelijkbare gebied nu 21) en in 1999 in totaal 18.

Ligging van de territoria van de Nachtzwaluw in Leenderbos en Grootte Heide in 2001.

Interpretatie

Ook als de Groote Heide niet zou zijn meegenomen in de tellingen, is dit resultaat beter dan in voorgaande jaren. Mogelijk betreft het een fluctuatie in de populatie naar boven toe, maar een andere verklaring zou kunnen zijn een intensiever en meer gespreid bezoek van het gebied. Het Dorven werd dit jaar tweemaal bezocht en het Hoefven eenmaal. Al deze bezoeken leverden territoria op die in 2000 niet in het totaal waren opgenomen; toch waren deze territoria waarschijnlijk *ook toen* bezet.

Hoewel onze methode van onderzoek dus waarschijnlijk iets is verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren, suggereert een ander feit dat deze nog steeds niet optimaal is. Onze opdrachtgever, boswachter Gerhard Bosschers van SBB Leende wees tijdens een gezamenlijk winters bezoek aan het gebied nog eens 5 territoria aan die wij niet kenden (het totaal daarmee op 34 brengend!). Deze territoria staan op de kaart ingetekend met een omcirkeld kruisje. Dat betekent dat we het gebied nog intensiever en vooral gespreider hadden kunnen bezoeken. Met name het gebied aan de Oostzijde van de Grote Hasselsvennen en het uiterste Zuidoosten van de Groote Heide werd niet door ons gedekt, terwijl daar toch Nachtzwaluwen voorkwamen. Ook een gebiedje langs het Kluiserpad, waar we toch een geval vermoedden en daarom eenmaal kwamen, leverde ons geen territorium en dhr. Bosschers wel bij een van zijn routinebezoeken.

Symen Deuzeman van SOVON behaalde in 2000 vergelijkbare resultaten

als wij dit jaar. Hij reed echter het gebied op drie avonden door *met de fiets* en een recorder. Het voordeel hiervan boven onze methode (auto gecombineerd met wandelen) is dat het gebied meer gespreid bezocht wordt met een overigens vergelijkbare intensiteit. Dat betekent dat men door verplaatsing per fiets waarschijnlijk de meer afgelegen gebiedjes, die anders niet worden bestreken, gemakkelijker meeneemt en ook de laatste territoria, die anders gemist zouden worden, aan het totaal kan toevoegen.

Tenslotte

In 2002 zal het gebied daarom vaker per fiets worden bezocht. De bezoeken per auto gecombineerd met wandelen zullen evenwel blijven plaatsvinden. Iedereen is welkom om een of meer avonden mee te doen. Bel van tevoren even met auteur dezes!

We hopen verder dit jaar weer op een grote telling door de collega-VWG'ers in aansluiting op de juni-vergadering, want die zeer lonende aanpak dateert alweer van teveel jaren terug!

Rest mij iedereen te bedanken die in 2001 heeft meegeholpen om deze inventarisatie tot een succes te maken, in het bijzonder Roel Winters, die mij alle acht bezoeken heeft vergezeld en zonder wie de goede resultaten van deze telling niet mogelijk waren geweest.

Literatuur

Zomer P. 2000. De inventarisatie van het Leenderbos op Nachtzwaluwen in 2000. *De Blauwe Klauwier* 26(4): 12-14.

Resultaten vogeltrektellingen Buikheide-Toterfout in 2001

WIM DEEBEN EN JACQUES VAN KESSEL

Tijdens de najaarstrek van 2001 is er op de telpost Toterfout nu voor het tweede jaar, weer volop naar de trekbewegingen van vogels gekeken. Steeds werd geprobeerd om de plaatselijke roofvogels te onderscheiden van echte trekkers.

Inleiding

De mens is al zeer lang gefascineerd door het fenomeen van de vogeltrek: een vogelvolk massaal in beweging van noord naar zuid. Er wordt in de wereld op grote schaal onderzoek aan gedaan en het mooie van deze gigantische verplaatsingen is, dat elke vogelaar, er een stukje van kan volgen in alle soorten landschappen en zelfs in de bebouwing!

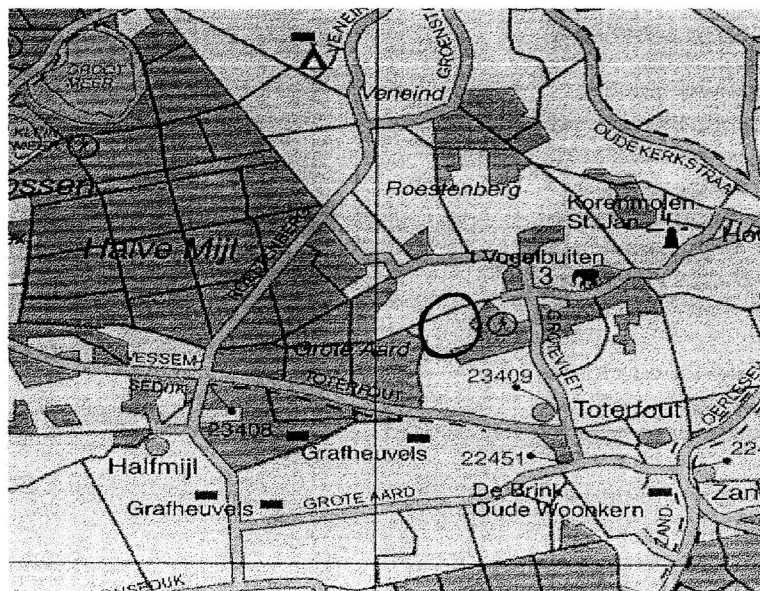
Met wat meer ervaring dan het vorige jaar is er weer met veel plezier en inzet gewerkt. Vanuit de leden van de vogelwerkgroep is er ook veel belangstelling geweest, 24 leden hebben de telpost een of meerdere keren bezocht.

Doordat er vanaf 1995 al een onderzoek loopt naar de roofvogels in het bosgebied was het weer een nieuwe uitdaging voor ons om eens te kijken naar de trekbewegingen van de roofvogels, juist buiten dit gebied. De kennis die we vanuit het onderzoek hebben opgedaan, hebben ons veel voordeel gebracht tijdens de

trektellingen. Zo kon er redelijk goed bepaald worden welke roofvogel op trek was en welke territoriaal is ter plaatse (tp.). Het doel was tweeledig, op de eerste plaatst kijken naar de roofvogels en op de tweede plaats naar de overige soorten.

Ligging telpost

De trektelpost is gelegen aan de zuidoost zijde van het grote bosgebied Buikheide vlakbij Zandoerle-Veldhoven. Het is gelegen aan de rand van grote en kleine bossen en landbouwgebieden. In de jaren negentig, werd er een keer per jaar bij Toterfout door het IVN Veldhoven-Vessem, al naar vogeltrek gekeken. Door ons is een rustiger en een gunstiger plaats ingenomen ten opzichte van de Z.W. wind. Door uit de wind te staan is het ook minder koud. De post heeft ook een goed uitzicht op het noordoosten en aan de zijkanten een aantal bosranden. Volgens de lokale bevolking wordt de plaats 'de Kuiltjes' genoemd.

Werkwijze

De tellingen zijn vrijwel steeds een half uur voor zonsopgang aangevangen en bij gunstig trektelweer werd er tot laat in de middag doorgeteld. Tijdens de meeste tellingen is per hele uren genoteerd. Van die tellingen zijn enkele grafieken gemaakt. Van de dag-totaallijsten zijn vervolgens week-totaallijsten gemaakt. Er is van week 33 tot en met week 47 geteld (roofvogels t/m week 46) dit is vanaf 13 augustus t/m 18 november. Totaal zijn er 209 uren geteld, verdeeld over 2 à 3 dagen per week. Gedurende deze periode is de telpost 45 maal bezocht geweest.

Het weer is erg goed geweest, slechts enkele keren is een geplande teldag geheel verregend. De gegevens van de precieze windrichting, neerslag en wind-

kracht is met behulp van de teletekst en krant opgezocht; de bewolkingsdichtheid is in achtsten genoteerd.

Resultaten

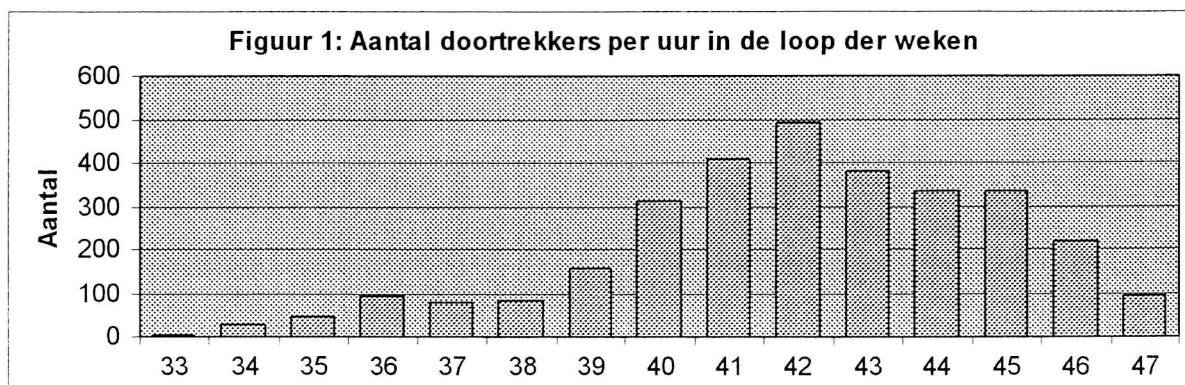
Er zijn in totaal 55.250 vogels waargenomen, verdeeld over 68 soorten. Erg opvallend zijn de aantallen Goudvinken (23), Vinken (15.533) en de Houtduiven (14.090). Een beperking is wel dat doortrekkende Vinken en Kepen voor zover te horen, apart genoteerd zijn, met de gedachte dat de Kepen zeker onderteld zijn!

Alle soorten en aantallen zijn in tabel 1 per week weergegeven. De trekintensiteit per week uitgedrukt in het aantal vogels per geteld uur, is weergegeven in figuur 1.

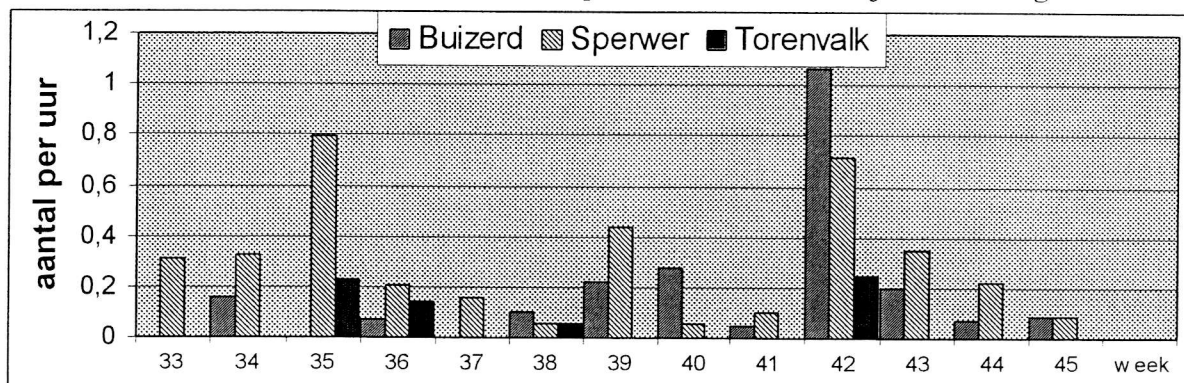
Tabel 1: De getelde aantallen op trektelpost Buikheide-Toterfout in 2001.

	Week	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	Totaal
Aalscholver		0	0	0	85	0	19	35	10	89	72	29	128	16	0	0	483
Blauwe reiger		0	1	2	2	0	0	0	1	5	1	0	0	0	0	0	12
Knobbelzwaan		0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Kolgans		0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	4
Grauwe gans		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	7	5	15	0	33
Nijlgans		0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	5	0	11
Wintertaling		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0	5	0	11
Wilde eend		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	6
Slobeend		0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	3
Wespendief		0	0	1	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	4
Rode wouw		0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Bruine kiekendief (v)		0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Blauwe kiekendief (m)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Blauwe kiekendief (v)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Sperwer		1	2	7	3	2	1	8	1	2	23	7	3	1	0	0	61
Buizerd		0	1	0	1	0	2	4	5	1	34	4	1	1	0	0	54
Torenavalk		0	0	2	2	0	1	0	0	0	8	0	0	0	0	0	13
Smelleken		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Kwartel		0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Goudplevier		0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Kievit		0	1	35	0	0	3	39	133	23	154	44	82	35	0	3	552
Watersnip		0	0	2	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Wulp		0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Kokmeeuw		0	7	12	75	16	28	3	28	1	17	3	24	5	2	0	221
Holenduif		0	0	0	6	0	0	0	4	7	15	2	17	1	0	0	52
Houtduif		0	0	4	0	4	0	0	5	86	5856	2176	2028	2414	1415	102	14.090
Turkse tortel		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5
Gierzwaluw		2	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Boomleeuwerik		0	0	0	6	10	18	14	28	6	42	5	6	4	0	0	139
Veldleeuwerik		0	4	0	0	0	2	17	1215	647	1590	231	152	36	6	0	3.900
Boerenzwaluw		11	38	308	560	618	1022	818	6	1	1	0	0	0	0	0	3.383

Week:	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	Totaal
Huiszwaluw	0	0	47	121	24	28	14	0	0	0	0	0	0	0	0	234
Grote pieper	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Boompieper	0	2	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Graspieper	0	2	0	14	31	76	583	841	982	798	377	81	71	11	8	3.875
Gele kwikstaart	0	0	1	1	7	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	13
Witte kwikstaart	1	0	0	7	32	40	95	135	198	106	26	10	7	0	0	657
Heggemus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1	1	0	0	7
Zwarte roodstaart	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Roodborsttapuit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Merel	0	0	0	0	0	0	0	4	0	1	0	0	0	0	0	5
Kramsvogel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	63	183	152	92	42	5	537
Zanglijster	0	0	0	0	2	11	62	170	630	819	157	9	0	0	0	1.860
Koperwiek	0	0	0	0	0	0	8	17	120	681	183	222	364	13	2	1.610
Grote lijster	0	3	32	5	29	19	19	27	22	36	1	54	0	0	0	247
Tjiftjaf	0	0	0	0	18	0	0	6	1	1	0	0	0	0	0	26
Goudhaantje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Grauwe vliegenvanger	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Bonte vliegenvanger	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Staartmees	0	0	0	26	0	0	0	0	0	7	8	30	28	15	22	136
Pimpelmees	0	0	0	46	0	0	0	0	0	2	0	4	7	5	0	64
Koolmees	0	0	0	10	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	12
Boomkruiper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Kauw	0	0	0	0	0	0	14	2	32	88	43	0	20	0	0	199
Roek	0	0	0	0	0	0	2	1	1	26	44	6	4	3	0	87
Spreeuw	0	113	92	367	108	89	387	225	416	918	972	400	383	342	10	4.822
Ringmus	0	0	0	0	10	10	39	76	133	343	80	15	10	1	0	717
Vink	0	0	0	3	49	203	617	2401	4345	3538	2939	939	300	181	18	15.533
Keep	0	0	0	0	0	0	1	6	21	119	43	30	25	11	2	258
Groenling	0	0	0	5	5	0	16	5	5	37	12	3	8	15	1	112
Putter	0	0	0	0	0	0	2	0	0	10	2	3	3	0	0	20
Sijs	0	0	0	0	0	5	54	77	103	157	77	33	15	9	8	538
Kneu	1	0	0	1	2	10	14	104	50	116	41	0	2	0	0	341
Barmsijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Kruisbek	0	1	3	4	32	14	6	48	5	28	24	9	0	17	1	192
Goudvink	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	6	3	0	2	8	23
Appelvink	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	4
Geelgors	0	0	0	1	1	1	2	0	0	4	6	3	3	7	1	29
Rietgors	0	0	0	0	0	0	0	2	3	2	0	4	0	3	0	14
<i>Totaal</i>	16	176	556	1.355	1.003	1.608	2.884	5.585	7.938	15.728	7.750	4.459	3.869	2.132	191	55.250
<i>Getelde uren</i>	3,2	6,15	8,8	14,3	12,9	18,9	18,2	18	19,5	32	20,2	13,4	11,6	9,8	2,1	209

Figuur 2: Overzicht van de trekintensiteit per week van de talrijkste roofvogels.

Onderscheid tussen roofvogeltrek en roofvogels ter plaatse (tp).

In de inleiding is al geschreven dat er veel kennis aanwezig is over de territoria van de plaatselijk roofvogels. Deze kennis is gebruikt tijdens de trektellingen. Er is gekeken hoe een roofvogel zich gedroeg en daar kon een conclusie uit getrokken worden.

Er is gekeken naar:

- was er duidelijk een treklijn van noord naar zuid (of zuid-west) te constateren, met de conclusie, trek!
- bleef de roofvogel rond het gebied cirkelen en verdween dan weer in het bos, met de conclusie territoriaal of ter plaatse (tp).
- maakte de roofvogel boven het gebied hoogte en verdween dan naar het zuiden of zuid-westen, met de conclusie trek!
- indien er twijfel was of onduidelijkheid werd de conclusie tp. getrokken.

Het onderscheid maken van roofvogeltrek en roofvogels tp kan dus een aandachtspunt zijn voor andere vogeltrekposten in de Kempen. Wij denken dat op andere lokaties dit onderscheid helaas niet altijd duidelijk wordt gemaakt.

Enkele veldnotities:

Deze notities zijn samengesteld uit de veldnotities die ter plekke gemaakt zijn:

1 sept. De zwaluwentrek komt nu duidelijk op gang. Boerenzwaluw 308 ex. en Huiszwaluw 47 ex.

2 sept. Er is nu duidelijk mezentrek waarneembaar (Staartmezen 26 ex., Pimpelmezen 46 ex., en Koolmees 10 ex.)

29 sept. Na enkele dagen slecht weer, nu een goede trekteldag met 1876 ex. en met een hoogtepunt tussen 11.00 uur en 13.00 uur!

6 okt. Vandaag veel trek van met name Vinken (1423 ex.) en Veldleeuweriken (1203 ex., de dag ervoor waren dit slechts 10 ex. Veldleeuweriken)!

15 okt. De Vinken en Ringmussen vertonen een opvallend gedrag, ze verzamelen zich tot wat grotere groepen en daarna vertrekken ze; dit herhaalt zich de gehele ochtend (Vinken 1539 ex., Ringmussen 239 ex.).

17 okt. Vandaag een bijzonder verschijnsel gezien, opvallend veel vlindertrek van Atalanta's

19 okt. Tot 10.00 uur opmerkelijk slecht met zware mist, de minste dag van de week

20 okt. Een topdag, het echte spectaculaire werk doordat er zéér veel Houtduiventrek is. Totaal 5276 ex., en de dag ervoor 311 ex. en de dag erna 98 ex! Ook regionaal was 20 oktober goed voor zeer grote aantallen Houtduiven.

26 okt. Een dag met een opvallende trek van 8 ex. Staartmezen, deze vlogen pal zuid, deze dag had Jan Wouters toevallig 13 Staartmezen in zijn net gevangen, om te ringen.

3 nov. Ook vandaag nog steeds Atalanta vlindertrek!

18 nov. 2001 Onze laatste teldag met nog slechts 191 vogels totaal. Tenslotte toch wel een fraaie afsluiting door de waarneming van 8 stuks Goudvinken.

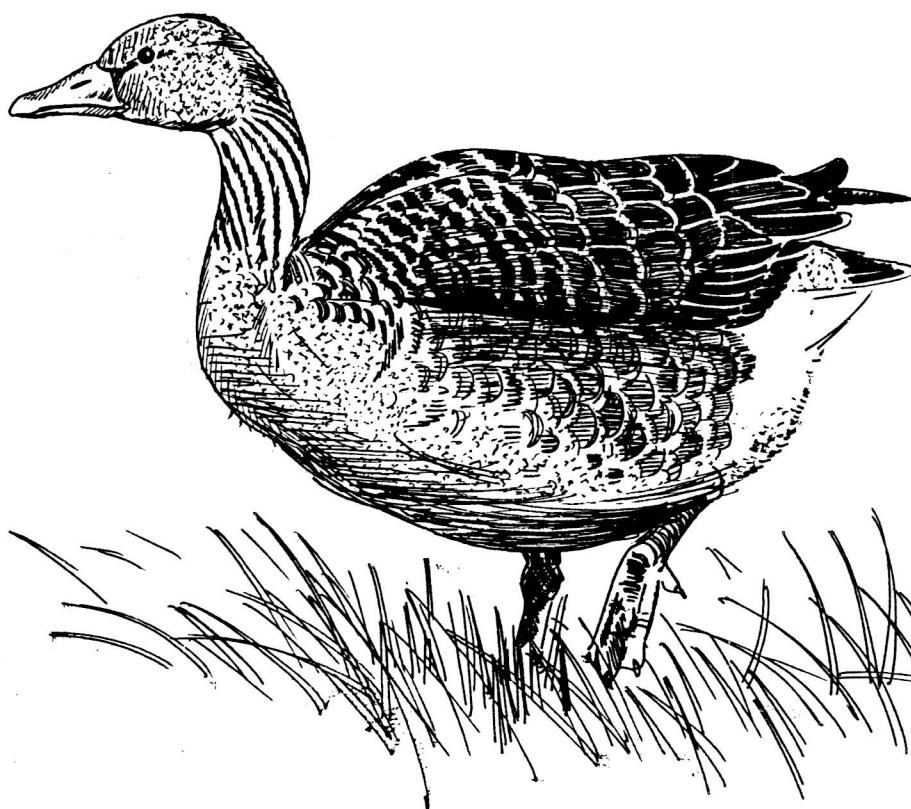
Vermeldenswaard is ook dat we tijdens de telling tot viermaal toe een Kleine Bonte Specht heel goed hebben kunnen bekijken!

Dankwoord

Een woord van dank aan de medetellers: Rob Aarts, Toos Deeben, Ludy Aarts, Frank Aarts, Henk Munsters, Willem Vermeulen, Marc Sloendregt, Peer van de Akker, Wilma Meurs, Bep Janssen,

Pieter Wouters, Geert Sanders, Wim Jacobs, Klaas de Jonge, Hans Hermans, Frans Huijbers, Piet van der Krieken, Dirk van Dingenen, Piet Wuijts, Alfonso Jil, Janine van Elferen en Sjaak Sweegers.

Bijzondere dank aan onze webmaster Tom Heijnen voor de steeds zo snelle verwerking van onze telgegevens naar internet.

NIEUWE STANK OP ONS PLATTELAND

Gesteund door Europa en de christendemocraten kon de intensieve landbouw jarenlang ongeremd mestafval dumpen in het milieu. Nadat Paars de macht overgenomen had en enkele onvermijdelijke veeschandalen het leven op het platteland stevig hebben ontregeld moest er wat veranderen.

De coalitie van salonsocialisten en vrije zelfverrijkers had er wat op gevonden. Meststallen worden gesloopt en de boeren mogen de grond als dure bouwkaavel verkopen aan vermogende stedelingen, zodat met de winst bedrijfs-schulden kunnen worden gesaneerd. Dit versterkt het verschijnsel dat het hele buitengebied steeds meer op het Gooi en Wassenaar gaat lijken. Onder kabinet Balkenende zullen nog meer fortuinlijken zich vestigen in een groene omgeving.

De nieuwkomers passen zich niet aan de omgeving aan, en spreken evenmin de dialecten die zich generaties lang in de boerengezinnen hebben gehandhaafd. De zachte 'G' wordt vervangen door een klank als schuurpapier en de brabantse 'R' wordt veranderd in een jankende medeklinker.

Ook andere onderdelen van de plaatselijke cultuur worden respectloos verminkt. Staldeuren van oude boerderijen worden verglaasd en nieuwe villa's, met een ranch-omheining voor het paard van de dochter, lijken zich als een nieuwe mond- en klauwzeer-epidemie over de groene ruimte te verspreiden.

De smalle landweggetjes worden er niet rustiger op omdat alle rijke gezinsleden vanaf hun 18e verjaardag in grote snelle auto's continu heen en weer pendelen naar de stad, waar van ze afhankelijk blijven. Manlief heeft er zijn leuke witte-boorden-baan en erectiesecretaresse. Vrouwlief wil zich niet suf vervelen thuis en laat zich, met meer geld dan talent, een atelier inrichten in de stal. En een galerie in de stad, zodat ze voor vriendinnen heel interessant de kunstkut kan uithangen.

Dit soort volk nodigt elkaar niet alleen uit om hun huisvljijt te tonen, maar ook hun groeiende onroerende zaken met alles er op en aan.

Het streekkarakter wordt hierdoor bedreigd. Grote hekwerken, lullige lantarens en exotische beplantingen moeten over de hele omtrek van de tuin een knus en veilig woonoord garanderen. Maar ondertussen wordt het landschap voor natuurliefhebbers steeds meer aan het oog onttrokken. Kennelijk wordt ons geen blik gegund op onze Kempen dat zich ook uitstrekt achter hun privé-domeinen.

Nog erger is het gevaar van biologische vervuiling. Aangrenzende bermen en reservaten zullen in toenemende mate worden gekoloniseerd door exotische tuinplanten en ontsnapte dieren zoals vijver-bewonende vissen, amfibieën en de meest buitenissige eendachtigen.

Vlak bij mijn huidige woonplaats Gouda is het gebied van de Reeuwijkse Plassen al in een veel verdere staat van elitaire aantasting dan onze Kempen. Er worden zeldzame en algemene vogelsoorten gezien, maar een deel daarvan is afkomstig uit waterwildcollecties in de omgeving. Algemeneren soorten komen er in zowel tamme als wilde toestand voor.

Zo is er een tuin met gekortwiekte eenden zoals IJslanse Brilduiker, Amerikaanse Smient, Mandarijneend en andere exoten. Ook worden soorten gehouden die in de omgeving in het wild voorkomen: Smient, Kuifeend, Tafeleend, Nonnetje, Brilduiker, Krooneend enz. Geregeld ontsnappen er vogels en die

voegen zich bij de oorspronkelijke avifauna.

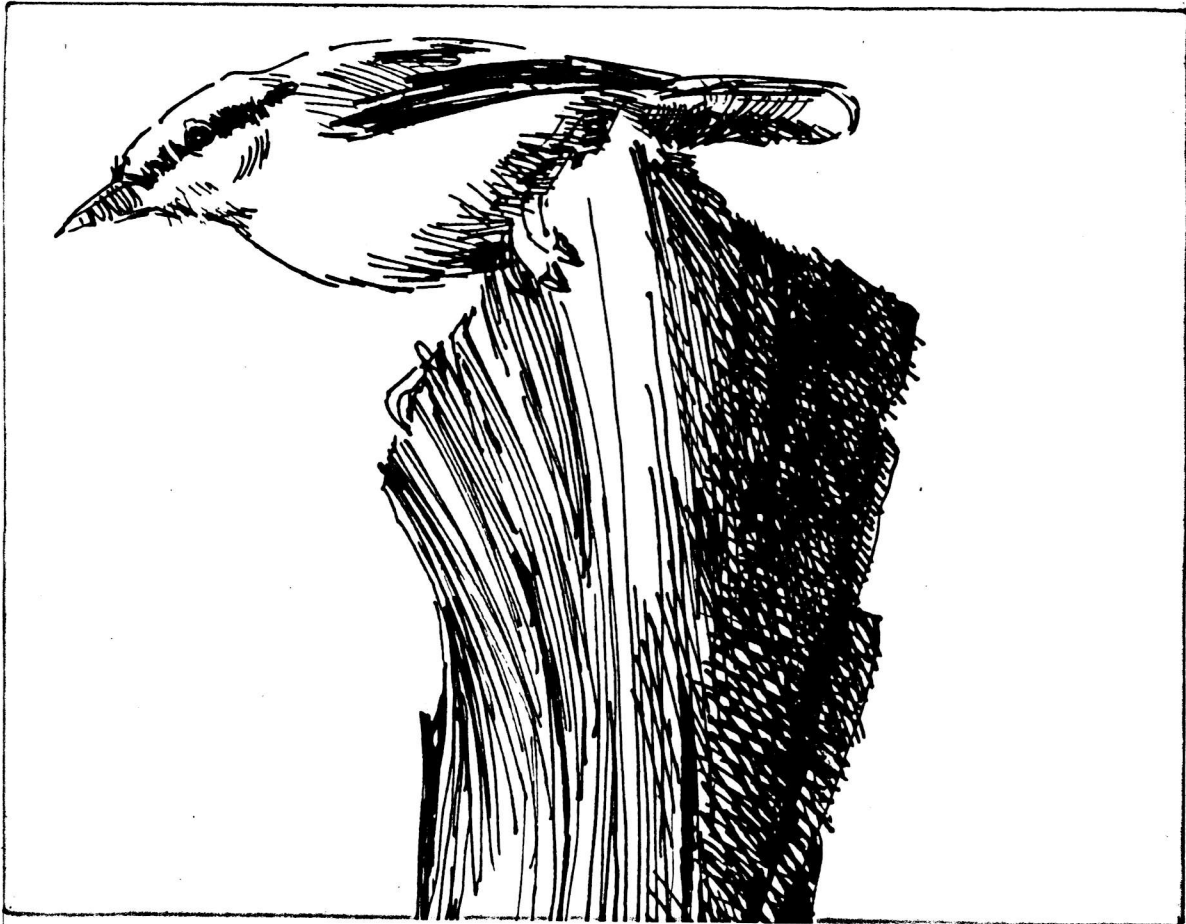
Zwanen en ganzen worden ook gehouden. Er is bijvoorbeeld een collectie met Roodhalsgans Dwerggans, Hawaii-ganzen en zelfs een Taigarietgans. De eigenaar moet wel een echte kenner zijn. De meeste liefhebbers van exoten zijn geen kenners maar dat boeit hen niet, ze maken zich nooit druk over wat er door hun toedoen in een kwetsbare omgeving in moeilijkheden geraakt. En als er dan problemen ontstaan met een exoot dan mag de overheid of een ander er een oplossing voor vinden.

Ik heb wel een paar ideetjes. Van sommige soorten zou de handel en het bezit ervan, ook door particulieren verbo-

den moeten worden. Tuincentra en de dierenhandel zouden een fonds moeten stichten waaruit de kosten van ontstane milieuschade worden vergoed. Voor het verwijderen van veel ongewenste soorten kunnen jagers worden ingezet en dit maal met instemming van veel natuurliefhebbers.

Nog beter zou het zijn om het gaan wonen op het platteland door rijke stedelingen te ontmoedigen, zodat er voor iedereen wat uitzicht op het landschap met de oorspronkelijke flora, fauna en cultuur overblijft.

KEES HENDRIKS

BOOMKLEVER

NESTKASTEN KONINGSHOF IN 2002

JAN WOUTERS

Op 9 maart was het weer zover: de jaarlijkse schoonmaak van de nestkasten op Koningshof. Met een ploegje van vijf mensen gingen we rond, we maakten de kasten schoon, repareerden er enkele en hingen nog een paar nieuwe op ter vervanging van versleten of verdwenen exemplaren. Ook nu bleek weer dat er meer kasten af gaan dan erbij komen en dat we dus nog steeds nieuwe kunnen gebruiken. De uilekast in het zuidoostelijke stuk, bij de herten, was van ouderdom naar beneden gevallen. Die konden we niet meteen vervangen, maar intussen hebben we in september een nieuw exemplaar op kunnen hangen van Mark Sloendregt.

Zoals gebruikelijk was het broedseizoen voor de Bosuil al weer begonnen. In de kast van Hans Schrader zat al 1 jong. Het was al zo'n twee weken oud, zodat ik het meteen kon ringen. De uilen waren dus eind januari al met broeden begonnen. Maar dat lijkt in zulke zachte winters normaal.

De controles van de kasten werden gehouden op 4 en 25 mei en 15 juni, steeds in de voormiddag. De resultaten die dat opleverde zijn samengevat in tabel 1. Tweede broedsels werden vastgesteld als dezelfde soort al in dat kastje had gebroed.

Het was een broedseizoen dat enkele verrassende ontwikkelingen opleverde, al meteen in de eerste controle ronde. In een van de wat diepere kasten die Ton Geerts een paar jaar geleden had gemaakt, troffen we een Boomklever op het nest aan met kleine jongen. De opening van de kast was wat dicht gepleisterd en ook tegen het deksel zat een laagje kleiachtige substantie. Het vrouwtje zat vast op het nest zodat ook Wil de Veer haar goed kon bekijken.

Dit is een nieuwe broedvogelsoort in onze kasten. Het was al een beetje te verwachten omdat de Boomklever zich langzaam uitbreidt in de ouder wordende bossen. In 1999 vonden we al een dood exemplaar bij de voorjaars schoonmaak. En

Tabel 1: Resultaten van de nestkastencontroles op Koningshof, Veldhoven, in 2002

<i>Soort</i>	<i>Eerste broedsel</i>	<i>Tweede broedsel</i>	<i>Totaal</i>
Holenduif	4	3	7
Bosuil	2	-	2
Bonte Vliegenvanger	3	-	3
Zwarte Mees	1	1	2
Pimpelmees	18	1	19
Koolmees	34	5	39
Boomklever	1	-	1
Kauw	1	-	1
			+ —
		Totaal aantal broedsels	74
		Niet gebruikte kasten	14
			+ —
			88
		Twee keer gebruikte kasten	11
			— —
		Totaal aantal kasten	77

nu dus een levende als broedvogel. De jongen waren nog te klein om te ringen, maar een week later waren ze precies goed. Het vrouwtje liet zich ook toen niet verjagen zodat ik haar ook van een ring heb voorzien.

De volgende verrassing op die dag was een tweede broedsel van de Bosuil, in de enige andere geschikte kast. Aangezien Bosuilen maar een keer per jaar broeden, moest dit een tweede broedpaar zijn. Een bewijs dat het goed gaat met de Bosuil.

Verder hadden we bij die ronde ook al een nest in aanbouw van de Bonte Vliegenvanger, die er vorig jaar niet bij was. Dit heeft geresulteerd in 3 broedsels dit jaar, waarschijnlijk alle drie succesvol.

Ten slotte had een Zwarte Mees al 9 jongen op 4 mei en daar kwamen er in een tweede broedsel nog eens 9 bij.

De Koolmees bleef wat achter bij vorig jaar met 34 eerste broedsels, maar met 5 tweede broedsels bleef het totaal toch in de buurt van dat van 2001.

De Pimpelmees deed het nog weer beter dan in 2001 met 18 eerste broedsels. Dit is volgens verwachting want de winter was zacht (Wouters 2000). De soort is nu weer op een peil dat sinds 1995 niet meer is bereikt. Berekend per 100 kastjes is dit

het hoogste niveau van de 25 jaar dat ik nu de kasten controleer, zie figuur 1. Als de winter weer zacht wordt kan het nog iets hoger, al zal dan het aantal beschikbare kastjes misschien beperkend worden.

Al met al kunnen we dit jaar beschouwen als een goed broedseizoen in onze kasten. Het totaal aantal kasten was met 77 wel een nieuw laagterecord, maar het aantal broedsels lag hoger dan de afgelopen zes jaar. Er waren dan ook maar weinig kasten die niet gebruikt zijn. Misschien is dat een indicatie dat de kwaliteit van de kasten die er hangen, goed is. Maar het kan ook betekenen dat er een tekort aan kastjes begint te ontstaan.

Dus als je zin hebt, maak eens een nestkast en kom ze mee ophangen en controleren.

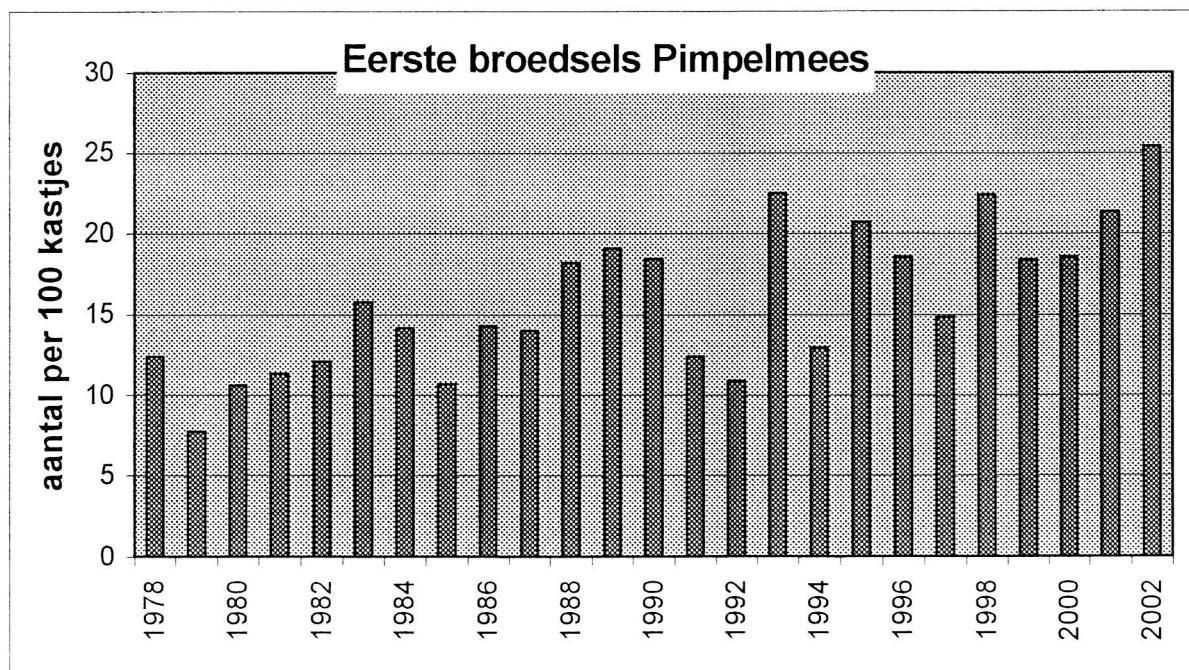
Literatuur

Wouters J. 2000. De vogelbevolking van de nestkasten op Koningshof van 1978-2000. De Blauwe Klauwier 26(3): 25-33.

Wouters J. 2002. Nestkasten Koningshof in 2001. De Blauwe Klauwier 28(1): 4-5.

Figuur 1: Aantal eerste broedsels per 100 beschikbare nestkasten van de Pimpelmees op Koningshof in de loop van 25 jaar.

Nachtzwaluwen in het Leenderbos en de Groote Heide in 2002

PETER ZOMER

Het resultaat van de inventarisatie van Nachtzwaluwen bedroeg dit jaar maar liefst 47 territoria. Dit is veel hoger dan andere jaren. Waarschijnlijk is dit hogere aantal niet slechts terug te voeren op een beter (intensiever) onderzoek, ook een lichte reële stijging in het aantal broedparen is aannemelijk.

Zoals elk jaar werd ook in 2002 weer in opdracht van Staatbosbeheer Leende onderzoek gedaan naar het voorkomen van Nachtzwaluwen in het Leenderbos. Evenals in 2001 werd daarbij naast het Leenderbos zelf, het gebied van de Groote Heide meegenomen.

Methode

De opkomst van tellers was groot. Zo verschenen op de vrijdagen in juni meestal tussen de 7 en 12 personen, die dan in enkele kleinere groepjes werden opgedeeld. Daardoor kon nu nog intensiever worden geteld dan vorig jaar.

Deze verhoogde inventarisatie-activiteit hield in dat veel gebieden *meerdere* malen konden worden bezocht. Ook het deel van de Groote Heide dat vorig jaar nog niet werd onderzocht (de uiterste oostkant, in de richting van de Schaapskooi en het Soerendonks Goor) kon worden geïnventariseerd.

Er werd in groepjes van 2-6 personen geteld. Dit jaar brachten we samen in totaal 15 bezoeken aan het gebied op 10

dagen. Vorig jaar waren dat 10 bezoeken.

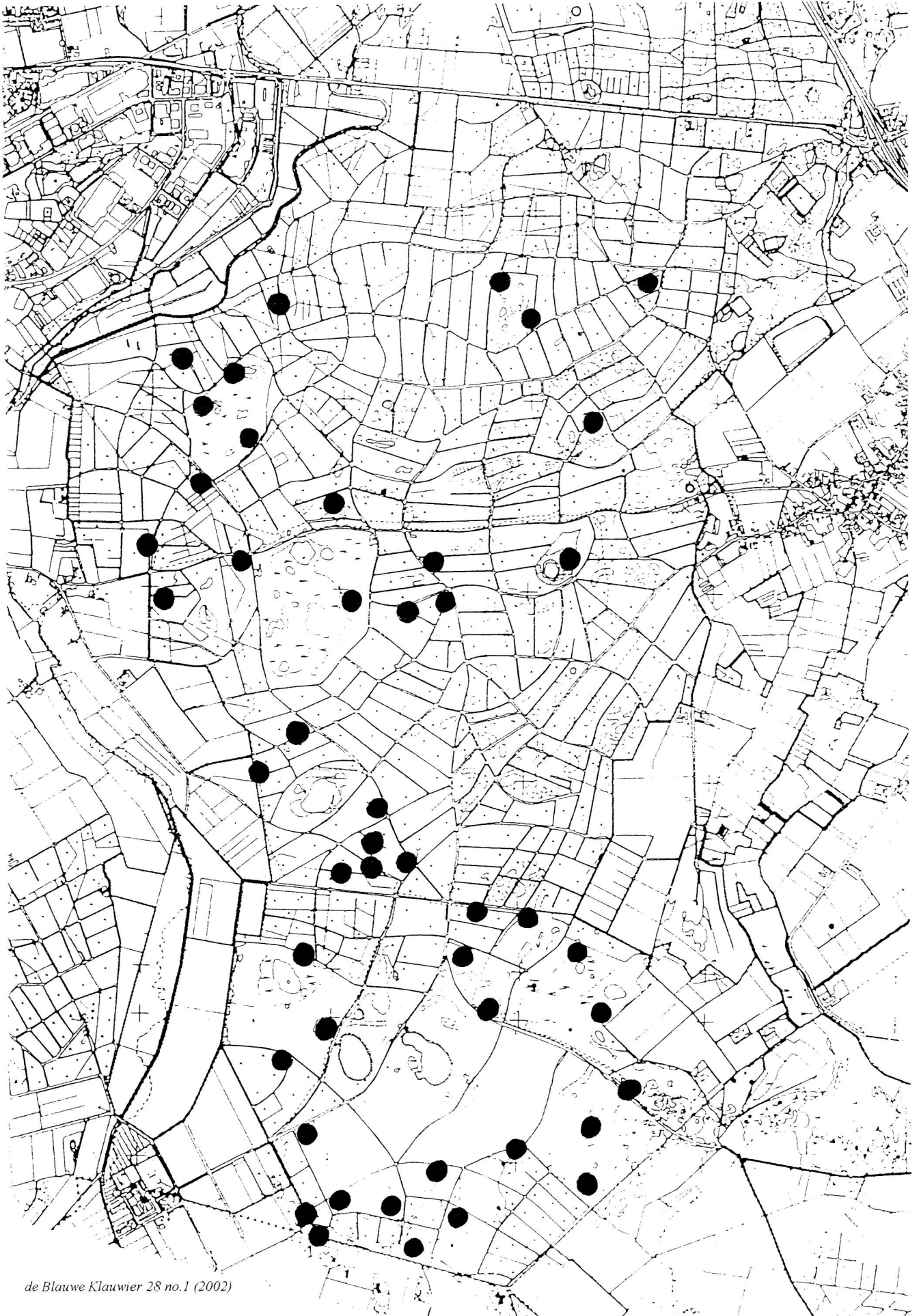
In alle gevallen was het weer uitstekend, variërend van onbewolkt tot bewolkt met opkomend onweer. In geen van de gevallen hoefde in de regen te worden geteld. Tellen geschiedde tussen tien en twaalf uur 's avonds; na twaalfen nam de zangactiviteit sterk af, zodat langer doortellen niet veel extra territoria opleverde. Opvallend was het feit dat een koele avond (18 graden) met zware bewolking of een onbewolkte, zwoele avond (28 graden) geen verschil maakte voor de zangactiviteit van de vogels.

Op de vrijdagen (vijf maal) werd met de auto het gebied in gereden en vervolgens vanaf een parkeerplaats het gebied wandelend, met cassette-speler, bezocht. Op de doordeweekse avonden (ook vijf maal) werd het gebied per fiets bezocht. Dit betekende dat vergeleken met vorig jaar een aantal gebieden extra kon worden aangedaan, met name het fietspad van noord naar zuid dwars door het bos, evenals het Kluizerpad en de zuidostrand van de Grote Hasselsvennen.

De *grote* telling door leden van de VWG vond dit jaar opnieuw *niet* plaats. Hoewel deze was geagendeerd op 28 juni, zagen veel mensen af van een ritje naar het Leenderbos. Wellicht omdat het weer 's morgens en 's middags tevoren ongeschikt was: regen. De avond zelf was evenwel geschikt om te tellen: droog en windstil. Hopelijk krijgen we komend jaar eens een onomstreden geschikte, zwoele avond!

Bezoekdatum	Aantal telgroepen
31 mei	1 groep
7 juni	2 groepen
14 juni	1 groep
18 juni	1 groep
21 juni	4 groepen
23 juni	1 groep
25 juni	1 groep
28 juni	2 groepen
11 juli	1 groep
14 juli	1 groep

Plaats van de territoria van de Nachtzwaluw in Leenderbos en Grootte Heide in 2002.

Resultaten

De tellingen leverden na clustering van de gegevens het volgende resultaat (zie kaart):

- gebied rond de Galberg 3 territoria (vorig jaar 4).
- tussen Galberg en Klein Hasselsven 1 territorium (vorig jaar niet bezocht),
- in de omgeving van het Klein Hasselsven 1 territorium (vorig jaar 2).
- rond het Laagveld 6 territoria (toen 2).
- in de omgeving van het Hoefven 2 territoria (vorig jaar 1, maar niet volledig bezocht).
- rond het Dorven 2 territoria (toen 4).
- zuidelijk deel van het Leenderbos grenzend aan de Groote Heide 12 territoria (vorig jaar 8).
- op en ten zuiden van de Groote Heide 14 territoria (vorig jaar 8).
- en bovendien rond de Grote Hasselsvennen 3 territoria (vorig jaar geen).
- en langs het fietspad in de buurt van de kiosk 3 territoria (vorig jaar niet bezocht).

Het totale aantal territoria bedroeg daarmee 47, vergeleken met vorige jaren een spectaculair resultaat. In 2001 werden nog 29 territoria gevonden, en hiervoor jarenlang steeds tussen de 14 en 20. Vorig jaar schreven we het, op zich vergeleken met voorgaande jaren, hoge aantal van 29 nog vooral toe aan een verbeterd (intensiever) onderzoek. Nu is het onderzoek duidelijk nóg een graad intensiever geweest, maar of dit de enige verklaring is van zoveel extra territoria is de vraag.

Interpretatie

Was 2002 een zo goed nachtzwaluwenjaar als het resultaat lijkt aan te geven? Het lijkt er wel op, maar het is niet geheel zeker, want we weten niet precies hoezeer de grotere intensiteit van ons onderzoek aan de stijging van het aantal getelde territoria heeft bijgedragen.

Natuurlijk zouden allereerst telresultaten uit andere gebieden kunnen helpen bij het beantwoorden van deze vraag. Welnu, na contact met SOVON werd

bevestigd dat ook op bijvoorbeeld de Zuidoost-Veluwe sprake was van een lichte populatiegroei van 6% (van 117 naar 124) in vergelijking met 2001, evenals op de Sallandse Heuvelrug (van 41 naar 45). Onze stijging is echter veel groter dan die gerapporteerd uit de andere gebieden, dus mogelijk is toch een groot deel ervan waarschijnlijk te verklaren uit ons intensievere onderzoek.

Het feit dat er dit jaar zoveel extra territoria werden gevonden, komt deels doordat gebieden werden bezocht die vorig jaar *niet* geteld werden, hetgeen een aantal extra territoria opleverde (bv oostelijk deel van de Groote Heide 3; langs fietspad ter hoogte van kiosk 3, ten Noorden van Hoefven 1, ten zuiden van Galberg 1, totaal 8). Vorig jaar *wel* getelde gebieden waren *soms minder* bezet (Galberg en omgeving, Klein Hasselsven en Dorven leverden dit jaar echter 1 resp. 1 en 2 territoria minder dan vorig jaar, totaal 4), maar *vaker beter* bezet (Laagveld en omgeving leverde 4 extra territoria, zuidelijk deel van het Leenderbos grenzend aan de Groote Heide 3 extra territoria, Grote Hasselsvennen 3 extra territoria, op en ten zuiden van Groote Heide 6 extra territoria, totaal 16).

Het beter bezetten van gebieden rond het Laagveld en het zuidelijk deel van het Leenderbos is gebeurd op recente kapvlakten. Terwijl de 1-3 jaren direct na de kap hier nog geen nieuwe territoria gevestigd werden, gebeurde dat dit jaar voor het eerst wel. Kennelijk moet een kapvlakte toch weer enigszins dichtgroeien voordat het een geschikt broedgebied oplevert, of is dit terrein het eerstvolgende geschikte broedbiotoop geweest dat de extra arriverende Nachtzwaluwen in ons gebied aantreffen. De extra territoria op en ten zuiden van de Groote Heide zijn waarschijnlijk vooral terug te voeren op een intensiever bezoek: vorig jaar werd dit gebied eenmaal, dit jaar driemaal bezocht.

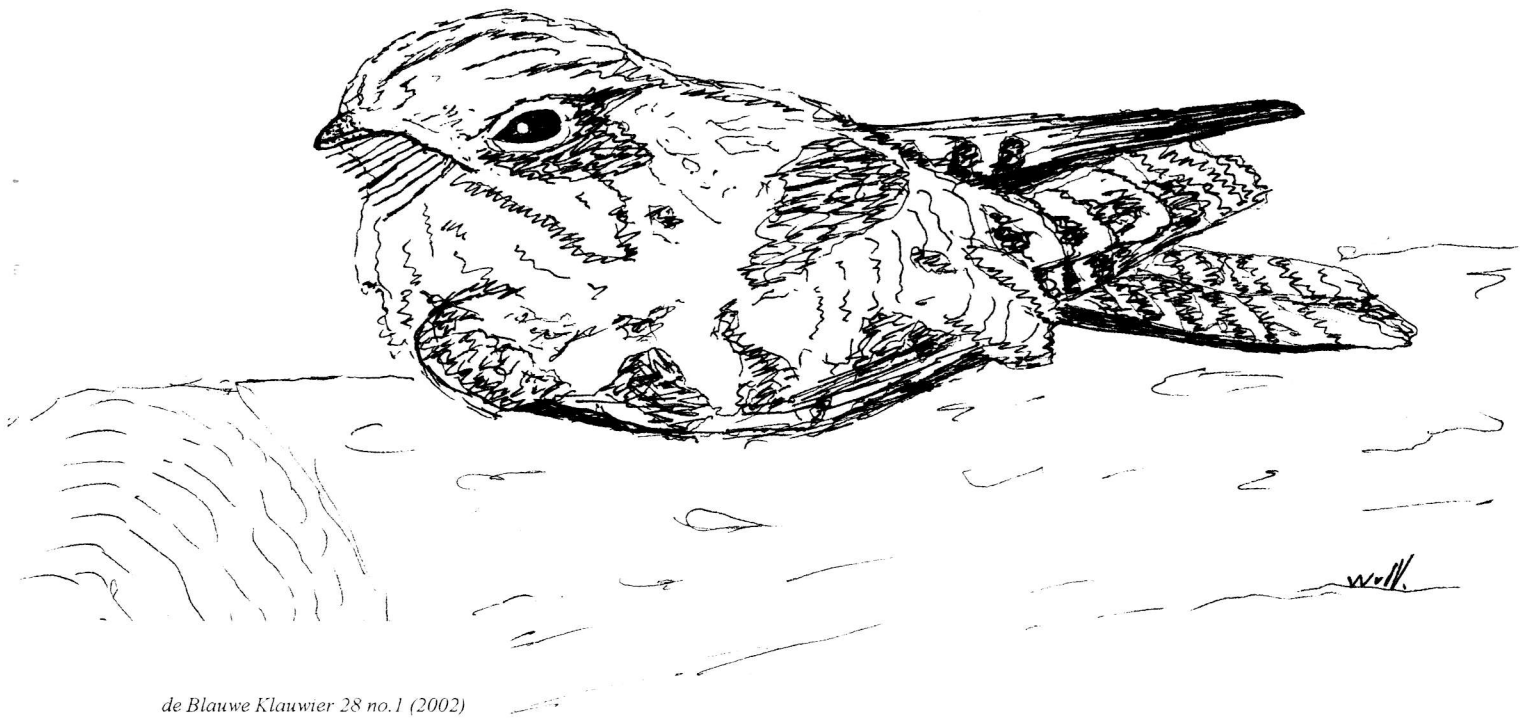
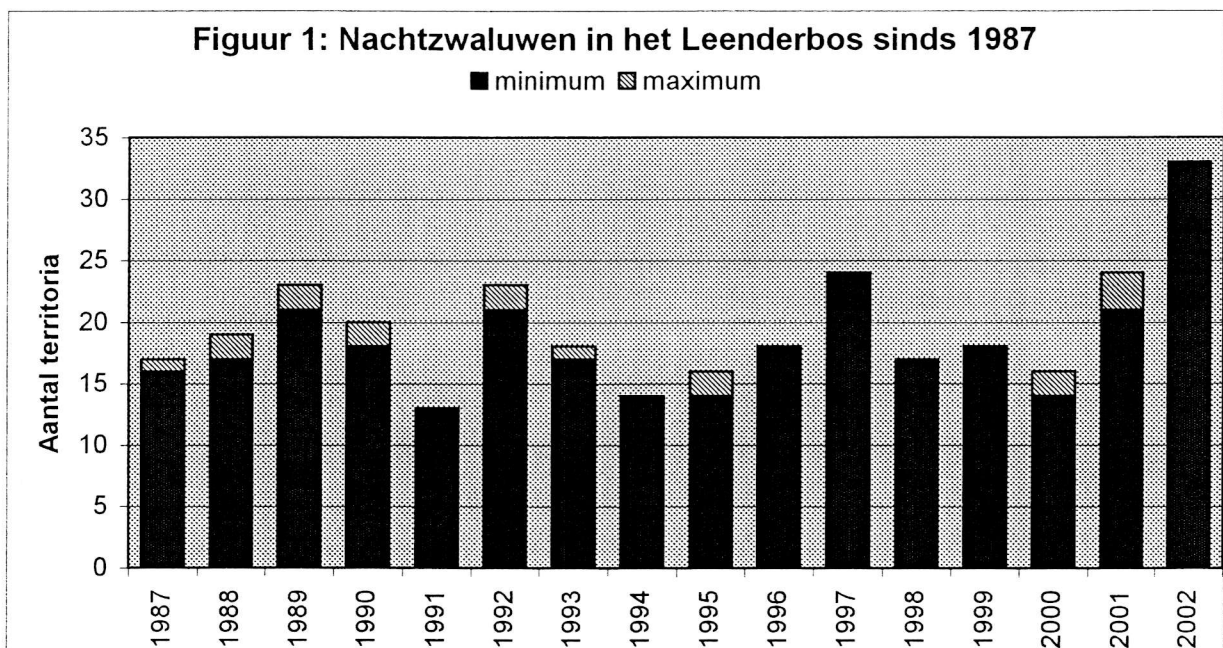
Wellicht heeft het beheer van het bos (bewust laten blijven bestaan van kapvlakten) een bescheiden vrucht afge-

worpen. Daarnaast zal ook voor een deel het intensievere bezoek van het gebied een oorzaak zijn van het gestegen aantal territoria. Tenslotte lijkt het erop dat in het hele Nederlandse broedgebied sprake is geweest van een goed nachtzwaluwenjaar.

In figuur 1 is de hele telreeks van het Leenderbos sinds 1987 weergegeven, waarbij zoveel mogelijk van hetzelfde getelde gebied is uitgegaan. Daaruit blijkt toch wel dat 2002 een erg goed jaar was voor de Nachtzwaluw.

Slotopmerkingen

Rest mij ook nu weer iedereen (en dat waren er velen dit jaar!) hartelijk te danken voor de steun bij de uitvoering van de tellingen. In het bijzonder wil ik noemen Fred de Blom, Wim Jacobs, Mark Sloendregt, Roel Winters en Piet Wuyts die ieder een bijzondere bijdrage hebben geleverd dit jaar. Alle anderen die hebben meegewerkt ook hartelijk dank, mede namens de dames en heren Nachtzwaluwen.

VOGELVARIA

SIMULTAANTELLING KLAPEKSTERS OP DE STRABRECHTSE HEIDE

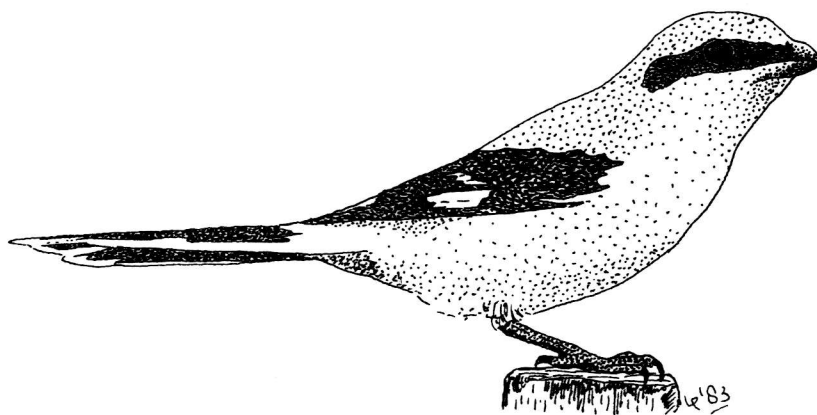
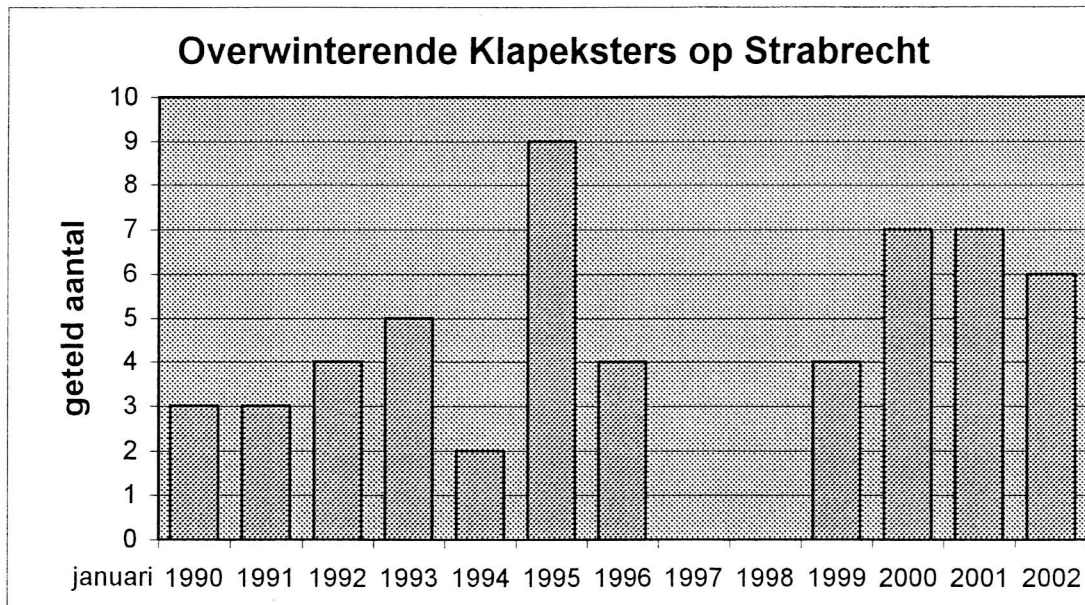
Een oud verhaal, maar voor de nieuwere leden denk ik toch wel nieuw, n.l. waarom een simultaan telling van Klapeksters. Midden jaren tachtig waren we met verschillende vogelaars regelmatig in debat over hoe veel Klapeksters er 's winters op de Strabrecht zaten. En altijd waren er behoorlijke verschillen, dit is dus de reden geweest om een simultaantelling te organiseren. Een telling waar iedereen zonder uitzondering aan mee kan doen, en die na afloop altijd gezellig is.

Op 5-1-2002 is er op de Strabrechtse heide al weer voor de 13^e keer een simultaantelling van de Klapeksters gehouden. Al die jaren is er nooit te klagen geweest over deelname aan deze telling, maar dit jaar was de deelname overweldigend er waren meer dan 30 mensen aanwezig, waardoor er eigenlijk erwtensoep te weinig was. Het belangrijkste er werden 6 Klapeksters geteld, een minder dan vorig jaar.

Bij deze wil ik iedereen bedanken voor de medewerking, in het bijzonder Jap Smits van Staatsbosbeheer voor de gastvrijheid. Nogmaals iedereen bedankt, en tot de 14^e telling op zaterdag 4 januari 2003.

Piet van Happen

P.S. Dat er op de Klapekstertelling een Blauwe Kiekendief wordt gezien is normaal Maar een Roodborsttapuit is toch weer wat anders.

EERSTE RINGVANGST VAN EEN DWERGGORS IN DE KEMPEN.

Op 14 september 2002 was ik aan het ringen in het bosgebied de Molenheide te Hulsel. Het was niet zo'n beste vangdag en ik wilde al gaan opruimen toen ik rond 11 uur bij de controle van de netten een bijzondere vogel had gevangen. Van een afstandje dacht ik dat het om een Heggemus ging, mede omdat ik daarvan lokgeluid had afgespeeld.

Dichterbij gekomen zag ik al dat het een gors was, in eerste instantie dacht ik even aan een Rietgors. Maar het vanggebied is helemaal geen rietgorzenbiotop. Het bestaat uit een aanplant van Zomereik van ongeveer 5 meter hoog gemengd met wat Berk, Vuilboom, Amerikaanse Eik en Amerikaanse Vogelkers. De ondergroei stelt niet veel voor: wat Bochtige Smele en Schapegras.

Bij het uit het net halen viel het lichte oogringetje en het bijzondere koppatroon op en ik begon al voorzichtig aan een Dwerggors te denken, ik kende de soort nog van het ringen op Schiermonnikoog. Na de literatuur te hebben geraadpleegd was ik al snel overtuigd dat het inderdaad een Dwerggors was. Daarom Pieter Wouters maar even gebeld om wat dia's te maken. Hij was er redelijk vlot en kon behalve enkele dia's ook nog wat video-opnamen van de vogel maken.

De volgende kenmerken heb ik waargenomen en leidden tot de determinatie. Koppatroon: kruinveren met een gedeeltelijk kastanjebruine vlag deels verborgen door lichtere veerranden. Geen wit in de nekveren. Rond de ogen een ring van licht geelbruine veertjes, die duidelijk afsteken tegen de wangen en wenkbrauw. De oorstreek, wang en de teugel, het gebied tussen oog en snavel, vrij egaal warmbruin, naar boven wat lichter wordend en aan de onderrand afgezet door een lichte snorstreep. Door het egaal gekleurde gebied rond het oog krijgt de vogel een beetje een onnozele gezichtsuitdrukking zoals een Goudhaantje ook heeft.

De rug van de donker gekleurde bovensnavel is een beetje hol waardoor er een licht opgewipte indruk ontstaat. De veren op de vleugelboeg zijn grijsbruin, zeker niet kastanjebruin zoals bij een Rietgors. De vleugellengte was 71 mm. Op grond van de schedelverbening kon worden vastgesteld dat het een jonge vogel betrof.

Na het ringen, meten, fotograferen en video-en werd de vogel weer vrijgelaten. Daarbij liet hij een enkel roepje horen: een scherp 'tik' als van een Roodborst, maar naar mijn indruk nog iets korter. De gors ging op enkele meters in een boompje zitten en kon nog even bekeken en gevideod worden. Daarna verdween hij uit het zicht.

Volgens de website Vogels in de Kempen is dit de tweede waarneming in de Kempen. Op deze site: (<http://www.homepages.hetnet.nl/~vogelskempen/>) zijn twee foto's van de vogel te bewonderen, kijk onder multimedia.

Jan Wouters

Foto: Pieter Wouters

WIST U DAT...

- Dit de eerste Blauwe Klauwier van 2002 is.
- Jan Wouters wel wist dat ik geen inspiratie had.
- De inspiratie er nu wel is.
- Ik het af gelopen jaar wel veel gemist heb.
- Ik er dus nog een beetje in moet komen [waarin?].
- Edwin en Marielle gezinsuitbreiding hebben gehad.
- Zij nu een jongen en een meisje hebben.
- Er niet meer soorten zijn.
- Zij dus wel met die klus kunnen stoppen.
- Er afgelopen zomer heel wat te doen is geweest over zomerkap.
- Straks misschien Vossen, Kauwen en Zwarte Kraaien vogelvrij zijn.
- Leve het c.d.a. en v.v.d.
- Wij Absoluut geen actiegroep zijn.
- Maar dat je individueel ook wel wat kunt doen.
- Dat er bij Vogelbescherming een actie loopt.
- De actie 'REDT DE ALBATROS' giro nr. 656500.
- Op 30-11-2002 de nieuwe vogelatlas uitkomt.
- De atlas op landelijke SOVON-dag gepresenteerd wordt.
- Deze atlas voor iedere vogelaar een must is, ook al heeft ie er niet aan meegewerkt.
- Ik iedereen een prettige Sinterklaasavond toe wens.
- Speciaal voor vogelaars deze spreuk geldt [dit vrij naar zeveraar Verschuren]:
Als de meeuwen geeuwen,
Gaaf het weldra sneeuwen.

P.S. Klapekster-telling Strabrechtse Heide 4-01-2003.

Houdoe,

PIET

VOGELASIELS VOOR DE KEMPEN :

Vogelrevalidatiecentrum "Second Chance"

Kees van Limpt
Vloeiend 17
5094 CK Lage Mierde
tel. 013-5091846.

Vogelasiel Eindhoven

Anton de Kleyn
Eikenstraat 49
5651 CM Eindhoven
040-2526897.

Dierenambulance voor de Kempen: 0497-574030. voor Eindhoven e.o. 040-2523188.

Melding roofvogelvervolg: Vogelasiel Someren tel. 0493-493564 of 040-2264847

ADRESSEN BESTUURSLEDEN :

- Voorzitter: Edwin van der Werf
P. Brueghelstraat 34
4812 AG Breda 076-5212732 wemar@freeler.nl
- Secretaris: Jan Kolsters
Van Nuenenstraat 96
5503 CL Veldhoven 040-2538248 j.w.m.kolsters@philips.com
- Penningmeester: Piet van der Krieken
Molenpad 6
5524 BD Steensel 0497-512414 pietvanderkrieken@hotmail.com
- Biologisch secretariaat:
Pieter Wouters
Lensheuvel37
5541 BA Reusel. 0497-643049 woutersloos@hetnet.nl
- Algemeen lid: Piet van Happen
Waardstraat 15
5662 EN Geldrop 040-2862739 pvhappen@hetnet.nl
- en: Jacques van Kessel
Evestraat 18
5503 XN Veldhoven. 040-2531211 jacques.van.kessel@philips.com
- en: Tom Heijnen
Postelseweg 38d
5521 RB Eersel. 0497-516213 theijnen@hetnet.nl

OPVANG NIEUWE LEDEN:

Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven. 040-2534735 ben.jacobs@hetnet.nl

INHOUD: jaargang 28 no. 1 (2002)

Wim Deeben	De Huiszwaluw in de Kempen in 2001.	1
Jan Wouters	Nestkasten Koningshof 2001.	4
Peter Zomer	Nachtzwaluwen van het Leenderbos en de Groote Heide in 2001.	6
Wim Deeben en Jacques van Kessel	Resultaten vogeltrektellingen Buikheide-Toterfout in 2001.	9
Kees Hendriks	Nieuwe stank op ons platteland.	14
Jan Wouters	Nestkasten Koningshof 2002.	16
Peter Zomer	Nachtzwaluwen in het Leenderbos en de Groote Heide in 2002.	18
VOGELVARIA		
Piet van Happen	Simultaantelling Klapeksters op de Strabrechtse Heide.	22
Jan Wouters	Eerste ringvangst van een Dwerggors in de Kempen.	23
Piet van Happen	Wist U dat...	24

Tekeningen: L. Peeters
R. d'Arcy Shillcock
W. van de Voort
H. Bierens
D. Nurney
H. Ragas